

קצב

הלכות ברכות השחר נגיד

לג' ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים אע"פ שאין קול בנו ערב ¹³⁹ בקולו אם ממלא מקומו בשאר דברים ואין קולו משונה אין הצבור יכולים למחות בידו ¹⁴⁰ לפי שכל המתמנה לש"ץ מן הסתם על דעת כן נתמנה שאם לפעמים לא יוכל להתפלל שימנה אחר לסייעו וא"כ בנו קודם בסיוע לכל אדם ¹⁴¹ ואפילו אחר מותר בנו קודם לכל אדם כי כן הוא בכל המנינים שהבן שראוי לכך קודם אפילו לאחרים שגדולים ממנו ¹⁴² חוץ ממנינים של כתר תורה ¹⁴³ כגון חכם הממונה להרבין תורה או לרין שהתורה אינה ירושה ¹⁴⁴:

לד' כמה דברים אמורים במקום שאין שם מנהג ¹⁴⁵ אבל אם המנהג הוא שאין בנו קודם לאחר יעשו כמנהגם ואפילו אם נהגו למנות הש"ץ עצמו על זמן ידוע ובכלות הזמן מעבירין אותו וממנין אחר תחתיו יעשו כמנהגם ¹⁴⁶ ואין בזה משום ביוון לו כיון שנהגו כך וה"ה לשאר מנינים הצריכים לצבור כגון קופה של צדקה וכיוצא בה משאר צרכי ציבור בין שנוטלין עליהם שכר בין שאין נוטלין אם נהגו למנות אנשים לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ונכנסו אחרים תחתיהם אפילו לא קבעו להם זמן כפירוש כשמינו אותם שהבן כפירושן מאחר שנהגו כך:

לה' אין נכון להעביר ש"ץ (תוך זמנו) בשביל אחר שקולו ערב יותר ¹⁴⁷ ואם הרוכ הפצים באחד ישמשו שניהם כאחד:

לו' יש מי שאומר ¹⁴⁸ שראוי לש"ץ שהתפלל מתוך הסידור המיוחד לצבור שבודאי נכתב לשם שמים ולא לשם התפארות אבל בהנדפסין אין חילוק בין של צבור לאחר ¹⁴⁹:

נד' דינים השייכים לישתבח וכו' ד' סעיפים:

א' ישתבח אינה פותחת בברוך ¹⁵⁰ לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר ¹⁵¹ ששתיהן נתקנו על פסוקי דזמרה זו לפניהם וזו לאחריהם ומסוקים שביניהם אינם חשובין הפסק ולכן נהגין במקומות הרבה לענות אמן ¹⁵² אחר ברכת ישתבח אפילו אחר ברכת עצמו שלא אמרו שכל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה ¹⁵³ אלא כשלא כיוך רק ברכה אחת או אפילו כיוך ב' ברכות אלא שאין אחיזה לזו כוונת ¹⁵⁴ שרשאי הוא להפסיק ולדבר בניתיים כגון ברכת השחר אבל כשעונה אחר סיום ב' ברכות או יותר הסמוכות זו לזו שיש אחיזה

קצו ט"ז שם.

קפו וכלעיל ס"ד שצריך שה" קולו ערב.

קפח שלית השב"א ה"א ס' ש. רמ"א שם ונ"א ס'ק לב.

קפט עניי השב"א שם מ"א ס'ק לב.

קצ ספרי שומעים פסקא קטב. נ"א שם. וראה שלית צנח

צדק האו"ח ס' כא.

קצא השו"ע י"ד ס' פה. עשרה תאמדות מאמר חוקר

ד"ן ח"ב פ"ט. ת"א ס'ק לב.

קצב ע"י הל' ת"ת פ"ד ה"א: שהיא ירושה לכל ישראל.

קצג זהו כוונת השב"א שכתב ואם מנהג כו'. ע"י שלית

צ"צ או"ח ס' כא. חו"ד ס' שמג. שרי המד אספת

דינים טע' חוקק בנות. ס' ח סק"ה. אבני נזר י"ד ס'

שוב סק"ה. סקנ"צ. עני כן פחמא או"ח ס' ג.

קצד שלית השב"א ה"ה ס' רפג. שליע ולכוש כפ"ו.

קצה שלית דב"ח ס' קפ. שלית לחם רב ס' ב. כנסת

הגדולה. ת"א ס'ק לב. וראה לעיל ס"ד.

קצו חזו"ח הלכות תפלת שחרית דיום כפור בשם רוקח.

רמ"א כפ"ו ופ"ו ס'ק לו.

סימן נד

א תוס' ברכות נו, א. טור ושו"ע ס"א.

ב ראה גם לעיל ס' ג ס"ו וש"ס

ג כלעיל ס' טא ס"א וס"ד. ס' ג ס"ב.

ד רב"ח מובא בב"י ס' נא. וראה אור ידוע ה"א ס' קצ.

ה תוס' ברכות נו, ב ד"ה הא ורא"ש ברכות פ"ו סימן י

בשם הלכות גדולות ורבינו תנאל. טור וש"ע ס' נא

ס"ג.

ו ברכות נו, ב. וע"י לעיל ס' נא ס"ג. לקנן ס' ס' ס"ט.

ז ס' קפח ס"א. ס' רמז ס"א.

ז רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ה וד"ה. רא"ש מובא בגור

ס' רמז שהג' כהרמב"ם. וראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"ד

מובא בר"ף ברכות פ"ו.

ח רמב"ם שם ברתע הרא"ש ורמור ס' נא ס' ק"א וס' וס'

רמז.

קצג הלכות ברכות השחר נד

לוי ביו כגון ברכת קריאת שמע^ט ושמונה עשרה^י הרי זה משובח וכן ישתבח כיון שהיא סמוכה לברוך שאמר ואסור להפסיק ביניהם כדיבור^{יא} ומטעם זה עונין אמן אחר בונה ירושלים שבברכת המזון^{יב}.

ויש אומרים^{יג} שאין עונין אמן אחר ברכת עצמו אלא כברכת בונה ירושלים שבברכת המזון^{יד} לכד להפסיק^{טו} בין ג' ברכות הראשונות שבברכת המזון שהן מן התורה^{טז} לברכה רביעית שהיא מדברי סופרים^{יז} אבל שאר ברכות שכולן מדברי סופרים אין עונין אמן אחר ברכת עצמו אמילו בסיום כמה ברכות הסמוכות זו לזו וכן נוהגין במדינות אלו^{יח}:

ב אין לענות אמן אחר בא"י אל מלך גדול בתשכחות^{יט} שאין זה סיום הברכה אלא אחר חי העולמים שזה סיום הברכה^כ:

ג המספר בין ישתבח ליוצר עבודה היא בידו וחזור עליו מעורכי המלחמה^{כא} מטעם שנחבא בסמין נ"א^{כב} ויש מי שאומר^{כג} שלצרכי צבור או לצורך מצוה כגון לפסוק צדקה למו שבא להתפרנס מן הצדקה מותר להפסיק וכן ש"ץ שלא היה לו מלית ותפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש יכול ללבשן ולברך עלהו^{כד} אבל כשהביאו לו קודם ישתבח יברך עליהם קודם ישתבח כמו שנחבא בס' נ"ג^{כה} אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר^{כו} ואצ"ל בין ברכו ליוצר אור^{כז} בין ש"ץ עצמו ובין הצבור שעמו:

ד ומה שמפסיקין בין ישתבח ליוצר מצוה נתפשט המנהג מקדם בהרבה מקומות לברך חולה או לקבול בבית הכנסת שיעשו לו דין^{כח} בין ישתבח ליוצר^{כט} שכל זה נקרא צורך מצוה.

ולאחר כן כשהזוין ומתפללין יאמר הש"ץ מקצת פסוקי דומרה ויאמר קדיש עליהם^ל כי לעולם אין אומרים קדיש בלא ההלה לפניו ואם לא אמר פסוקים לא יאמר קדיש אלא יאמר ברכו בלא קדיש כמו שבערבית נוהגין לומר ברכו בלא קדיש הואיל ואין אומרים פסוקים לפניו^{לא}.

כב מעוף ד.
כג סדר רב עומדים נאון הובא במור. כל בו מנף פ"ד. שו"ע שם. לבוש ס"ג. ולענין ב"ה וב"ש, בריך שמה וכו' ע"י קונו ריני הפסק בתפלה עמ' 25.
כד דרכי משה בשם אור זרוע במסכת ברכות (ראה שם ח"א סי' נב ופי' צד) בשם תשובת הגאונים. רמ"א סי' נח וז"ל פ"ק ד.
כה מעוף ג.
כו דרכי משה בשם אור זרוע שם וספר מערכת אלקות הנהגן מר"א מפר"א. רמ"א שם. תש"ו הגאונים ההדושות ט"ו. נב. וע"י לקמן סי' נה. ס"ד. סי' נז. סי' נח. סי' נט. ספר המנהגים סי' כו. ארחות חיים הלכות מאה ברכות סי' כד. רמ"א שם.
כז רמ"א שם.
כח אבל לא בין קדיש וברכו ליוצר כדלקמן סי' נז. ס"ה. ל ספר המנהגים ל"ח נתן בר' יהודה. ארחות חיים דין קדיש ופירשנו. כד. נ"ג. ג. רמ"א שם וז"ל א"א סי' ג.
כט דרכי משה. לבוש פ"ג. ובסידור העוסק: והוא דרום, שיר המעלות, ח"ק וברכו, ובשבת בטובא ח"ק וברכו. וראה שעד"כ פ"ז סי' ב. פסקי וסידור ספ"ה.

ט רש"י ברכות טו, כ ר"ה הא במונה. רא"ש שם בשם ה"ג ר"ה. מור סי' פו. ראה לקמן סי' נח סוף סי' א. סי' ס. סי' ט. סי' ס"ד. סי' פו. סי' ט.
י רבינו יונה ברכות טו, ב ר"ה ונצינו. רא"ש שם. יא ברעיל סי' נא. סי' יד.
יב שהן סמוכות כדלקמן סי' קפג. סי' א.
יג תוספות שם. מוכיח ברכות רמז קפג. ש"ת מוה"ק שורש לא.
יד נחמד שם. וראה גם לקמן רמ"י קפח.
טו רבינו יונה שם סוף ד"ה הא בשם אית רבינו מינה. אבודרום כסדר ברכת המזון. לבוש סי' רמז. סי' מ"ז שם ס"ק א. מ"א שם ס"ק ב. וראה גם מור וש"ע סי' קפח. סי' א. לקמן שם סי' א.
טז כדלקמן רמ"י קפח.
יז כדלקמן רמ"י קפג.
יח רמ"א סי' רמז. וראה גם לעיל סי' נא. סי' לקמן סי' רמז. סי' א.
יט ובגוסס הסידור: ומהלל בתשכחות.
כ רא"ש בתשובה סל"ד ר סי' יב. מור וש"ע סי' ט. מ"א ס"ק א. מ"ז ס"ק ב.
כא ירושלמי והביא במנהגים סי' ד. והג"מ פ"ז מהלכות תפלה את ע (מור סי' נא) וש"ע סי' ט.

והפורס על שמע²⁷ לא יאמר קדיש אם לא שאמר פסוקים שלעולם לא תמצא קדיש בלא פסוקים שלפניו אם לא אחר גמר התפלה ולכן נהגו לומר פריסת שמע אחר גמר תפלת י"ח בלחש כדי שיאמר הקדיש על תפלת י"ח אבל אח"כ לא שייך לומר קדיש²⁸.

ועתה חרשים מקרוב באו שפורסין על שמע אחר קדיש האחרון מיד ואינו נכון דמה ענין לומר ב' קדישין סמוכין זה לזה²⁹ ויש ללמדם שיאמרו מקצת פסוקים בין ב' הקדישין³⁰.

ומנהג כל ישראל³¹ שאין מקדישין בקדיש לעולם אלא בסיום הפסוק או אנדה שהוא דרישת הפסוק³² אבל לא בסיום התורה שבעל פה שאינה דרישת הפסוק ולכן נוהגין לומר אחר פרקי אבות אגדת רבי חנינאי בן עקשיא אומר כו'³³ ואחר פיסום הקטורת³⁴ ובמה מרדוקין³⁵ אגדת אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינאי הלמידי חכמים וכו' וא"כ גם כשלומדן משניות יש לומר איזה אגדה בסיומן כדי לומר קדיש לאחריה (אבל אחר איזהו³⁶) די בסיום תפלת יהו רצון³⁷):

נה דיני קדיש וכו' ב"ו סעיפים:

א אומרים קדיש בכל מקום שיש הפסק בסדר התפלה³⁸ והם לא פחות מו' קדישים בכל יום על שם³⁹ שבע ביום הללתיך⁴⁰ ואלו הם⁴¹ א' אחר פסוקי דומיה⁴² ששם הוא הפסק סדר הפסוקים. ב' אחר סיום תפלת י"ח⁴³ שהוא מצוה בפני עצמה ואינה דבוקה למה שלאחריה. ג' אחר סדר קדושת וכו' לציון⁴⁴ שהוא ג'כ דבר שבקדושה⁴⁵ ד' אחר אשרי למנחה⁴⁶ שהוא מצוה בפני עצמה שכל האומר תהלה לדוד בכל יום ג' פעמים מוכחה לו שהוא בן עולם בבא. ה' אחר סיום תפלת י"ח של מנחה⁴⁷ שהוא מצוה בפני עצמה. ו' אחר ברכות של קריאת שמע של ערבית מטעם שיתבאר בס' ר"ל⁴⁸. ז' אחר תפלת ערבית⁴⁹ שכבר נשלמה התפלה.

וז' אלו הן חובה⁵⁰ בשמטפלאין בצבור והשאר מנהג⁵¹ וראוי לכל אדם לומר שלא לפחות מלענות י' קדישים בכל יום⁵²:

(כ"ל). רוקח סי' שסב (בלפנינו). לבוש ס"א (במקום אחר תפלת ערבית הוספו אחרי עלית שחרית). ראה פרישה פ"א. ח מור וש"ע ס"א.
 ו סדר רב עמרם. מור סוף סי' קלא.
 ז סדר רב עמרם. מור סי' קלב. לבוש שם ס"ב. ראה גם לקמן ס"ד.
 ח ראה לקמן סי' נט ס"ב.
 ט סדר רב עמרם. מור ולבוש סי' רלד. ס"א. ראה לקמן סוף ס"ד וש"נ.
 י ראה לעיל סי' נא ס"א וש"נ.
 יא סדר רב עמרם. מור ולבוש שם.
 יב סימן זה בשו"ע לא הגיע לדיונו, ועי' מור ולבוש שם ס"ב.
 יג סדר רב עמרם. מור ולבוש סי' רלז. וראה גם לקמן ס"ד.
 יד עיי' שו"ת רד"א דגא כדבוש כאן סוף ס"א.
 טו ראה גם לקמן ס"ד. רס"י קט. אנ"ק ח"י ע' שב ואי"ך. ספר המנהגים – ה"ב ע' 6.
 טז וזהו. ראה הקנין וד' ל' מנ"א. ר"ח שער הקדושה פרק י"ז ד"ה בפרט ובהקמתו ע"ח ד"ה ועשה טוב. אנ"ק ח"י אגרת גרם. חידד אגרת דתתקטמו. קובץ אור ישראל כג' ע' קצט.

לב שיחבארו דינו לקמן סי' סט.
 לג ח"א שם. וראה גם לקמן סי' סט ס"ח.
 לד ראה גם לקמן סי' רגב ס"ד.
 לה ראה לקמן שם שיש מקומות נהוגים שהש"ץ אומר ברובו אחר קדיש האחרון.
 לו ח"א שם.
 לז לקוטי פרידס. פרדס (בפרישת תפילות). וראה הל' ת"ת פ"א ה"ד.
 לח וכו' בסידור.
 לט ראה מור סי' קלג. רמ"א סי' קלב ס"ב. וכו' בסידור.
 מט עיי' לקמן רס"י ער. אבל לא הובא בסידור.
 מא הלעיל סי' ג.
 מב סדר היום (סדר עבודה בסופו). וראה פסקי הסידור. שעה"כ פ"א סכ"ז.

סימן נה

א ש"ת ראב"י אב"ד (תשל) הגאונים החדישות סי' לה). שבלי הלקט סי' ח ב"ש ראב"ד. אגור סי' גה.
ב שבלי הלקט סוף סי' ח בשם הגאונים. אגור שם.
ג ויהלום קיץ קמר. וראה ערוך גם לקמן רס"י נט.
ד ש"ת ראב"י אב"ד בשבלי הלקט שם (במקום אחר תפלת מנחה הוספו אחרי משנה או אגרתא). אגור שם